

EDICIÓ: Grup de divulgació de la història de Fals, Associació Cultural i Recreativa de Fals
COL·LABORACIÓ: Ajuntament de Fonollosa, Cooperativa UMAC, Arxíu Comarcal de Manresa

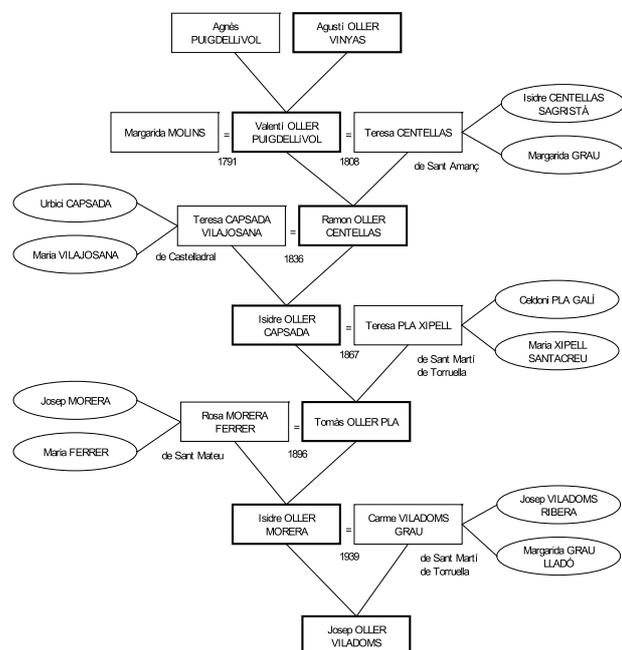
ASSOCIACIÓ CULTURAL I RECREATIVA DE FALS
Carrer de les escoles, s/n
08259 Fals (Fonollosa)
Telèfon: 938368003

El contingut d'aquesta edició és de divulgació de la història local del poble de Fals. En cap cas es vol ferir la sensibilitat de ningú i, serà d'agrair que qualsevol errada o inexactitud en els escrits, sigui comunicada als redactors de Falchs.

Mas Torreblanca (3a. part)

Valentí Oller Puigdemívol va néixer l'any 1750 o una mica abans, i va quedar amo de la propietat a la mort del seu pare Agustí, esdevinguda el 1792. Va heretar una propietat seriosament amenaçada pels deutes, sobretot a causa d'una venda a carta de gràcia de tots els fruits de l'heretat, per valor de 4.500 lliures, que s'havia fet a Pau Miralda, un industrial de Manresa. Va intentar demanar un crèdit de 2.000 lliures a les Quotidianes Distributions de la Seu, per poder recuperar una part del rendiment de la finca, però li va ser denegat per manca de solvència. El desembre de 1792, sí que va aconseguir un emprèstit de 800 lliures, en forma de censal, de la Comunitat de Preveres de Santpedor. Aquest censal va ser redimit pel seu nét el 1887. El 1797 va empenyorar la 1/16 part de les collites a l'oncle de la seva dona, per 500 lliures. No sabem com, però va aconseguir mantenir la propietat.

L'any abans d'esdevenir amo s'havia casat amb Margarida Molins Vilarrubia, natural de Viladrau. La Margarida s'estava a Boixadors amb el seu oncle Segimon, que n'era el rector. Van tenir dues filles, la Rosa i la Margarida. Al cap de no gaires anys va enviduar i llavors va voler-se casar amb una dona jove, amb l'esperança de tenir un fill baró. El 1804 va fer capitols amb la noia Teresa Centellas Grau, filla d'un moliner de Sant Amanç. La donzella era massa jove per casar-se i el matrimoni no es va poder consumir fins el 27 de setembre de 1809. Malgrat que en aquell moment el Valentí ja era un vell de 60 anys, la joventut de la Teresa va fer miracles. Al cap de nou mesos de la nit de noces, el 23 d'abril de 1809, la jove mare va infantar un xiquet, a qui van posar Ramon. La felicitat del Valentí va durar poc. El 4 de juliol de 1811 va passar a millor vida, deixant orfes el nadó i les dues filles solteres. Per sort, el Valentí havia estat un home previsor i el 19 de novembre de 1809, trobant-se malalt al llit, havia fet cridar al rector per fer testament. Va llegar a cada filla 50 lliures per casar-se, va deixar a la dona usufructuària, i va nomenar hereu al xicotet. Va disposar que, si en un moment donat, la Teresa

no volia seguir vivint a casa, li havien de dar cada any, a compte dels béns de l'heretat, 6 quarteres de blat segolós, 4 càrregues de vi, 3 quartans d'oli, 16 lliures carnisseres de cansalada, 3 quartans de fesols, 6 lliures per la conducta del metge o el barber, i 15 lliures per pagar el lloguer d'una habitació. L'any següent es van casar les dues filles; la Margarida amb Isidre Prat, de Monistrollet, i la Rosa amb el Francesc Riera, del Gorg Negre. La madrastra de les noies va ser l'encarregada de lliurar a cada una d'elles les 300 lliures que els havia deixat la mare biològica i les 50 lliures que els havia deixat el Valentí en el seu testament. En morir el Valentí, la terra de l'heretat Torreblanca tenia una extensió total de 308 quarteres, repartides de la següent forma: 13 quarteres de sembrat, 5 de vinya pròpia, 64 de vinyes donades a parcers, 2 d'olivar, 194 de bosc, i 30 quarteres de terra erma.

Durant el temps que el Ramon Oller Centellas era menor d'edat van tenir cura dels seus interessos els seus tutors, que eren l'amo de Monconill, i Pere Prat, un fideuer de Manresa. Qui va exercir de mestressa i va dur la

responsabilitat dels negocis de la casa però, va ser la vídua Teresa Centellas, fins que va morir el 1840. Per un document de 1832 sabem que les vinyes donades a parcers van produir aquest any una collita de 859 roves de raïms, una quarta part de la qual, 215 roves van anar a parar a les tines de la mestressa. El 1836 va casar-se el Ramon amb Teresa Capsada Vilajosana (1799 -1885), de Castelladral, qui va aportar a Torreblanca un dot de 450 lliures, que bona falta hi feien. La Teresa va quedar aviat en estat de bona esperança i, després d'un part difícil, a les 9 del vespre del 28 d'agost de 1837 va tenir un nen, l'Isidre. L'endemà, a les tres de la matinada, va treure el cap un altre nen, el Ramon. Aquest va néixer malaltís i va haver d'ésser batejat immediatament per un seglar "**propter mortis puericulum**". Els dos bessons van sobreviure, i a més, la família es va engrandir amb l'arribada d'una nena, la Margarida. Anys més tard, hi va haver una discussió seriosa sobre quin dels dos bessons havia de ser l'hereu. Segons la llei, heretada del dret romà, el primogènit era el nascut en segon lloc, "**primus natus secundus genitus est**", però el pare dels bessons va decidir que "**el primer d'arribar és el primer d'ésser servit**", i va nomenar hereu a l'Isidre.

Al Ramon li va tocar resoldre un embolic del passat; l'herència del Joan Vinyes Marvà. En el testament que va fer la Cecília Vinyes el 1739, aquesta va fer hereu el seu nét Agustí Oller (veure 2ª part), qui es va quedar el mas, però hi havia altres néts que també tenien drets sobre Torreblanca. Va començar un llarg procés judicial entre els Oller i els Firmat de Manresa i els Vilar de Fals, que va anar passant de generació en generació. El 1805 es van posar d'acord en nomenar uns experts que avaluessin el valor de la finca i el seu rendiment anual. Només entre els anys 1817 i 1925 les factures que van pagar els Torreblanca al seu procurador Josep Mas Ribé, i al seu advocat Ramon Domingo, van pujar més de 940 lliures. Després de molts anys d'anades i tornades dels tribunals, finalment el 1832 les parts van arribar a una entesa. El Ramon i la seva mare vídua van avenir-se a pagar 950 lliures d'indemnització a Joan Vilar Torra, de cal Canonge. Els diners eren pels drets hereditaris i pels fruits del mas Torreblanca dels darrers cent anys. Joan Vilar era llavors menor d'edat, ja que encara li faltava un any per complir els 25, i tenia dret a una tercera part de l'herència. El Ramon va fer diversos pagaments i finalment el 1844, el Joan Vilar va signar el document conforme havia estat pagat i es comprometia a no fer cap altra reclamació. Suposem que els descendents del Firmat també van cobrar la seva part. No va ser aquest l'únic plet amb què es va veure embolicat el Torreblanca. El 1842 es va iniciar al jutjat de Manresa un procés entre ell i un tal Josep Oliva. Ignorem el motiu de la picabaralla, però després de gastar-se molts diners en advocats i procuradors, el 1846 es va dictar una sentència a favor de l'Oliva.

De l'activitat econòmica del Ramon n'hem recollit el següent;

El 1850 va tornar a comprar a Josep Vilaseca, de Manresa, els drets d'una vinya que havia estat establerta més de cent anys enrera. El parcer tenia una premsa de propietat al costat de la seva tina, i el Ramon també li va comprar. El

1859 va fer alguns diners en vendre a Ignasi Sanllehí, de Manresa, tots els arbres més gruixuts d'un pam d'una part del seu bosc. Per la fusta n'hi van pagar 86 duros. El mateix any, va portar a vendre a la fira de Pinós una mula de 2 anys, de pèl castany, de 7 pams d'alçada, i de procedència estrangera, que havia comprat un any enrera a la fira de Montclar. El 1860 va fer un dipòsit de 125 duros de plata a un tal Antoni Sánchez, de Barcelona, que li va prometre un interès anual del 3%. El 1871 va pagar a un home de Manresa dues monedes d'or de cinc duros. Ho va fer al vespre i, a l'endemà, l'home es va adonar que eren falses i va córrer a reclamar que les hi canviés.

Pota de gallina i creu a la porta principal del Mas

El Ramon va fer tres testaments, el 1860, el 1865, i el 1875. En el darrer, va confirmar l'Isidre com hereu, va llogar a l'altre fill, el Ramon, 400 lliures en efectiu i una vinya de vint mil ceps, amb el tracte que mentre visqués a casa no havia de pagar parts a l'hereu, però si es casava i marxava de casa, havia de pagar la quarta part com un parcer qualsevol. A la Margarida li va deixar 100 lliures, perquè ja n'hi havia donades 400 quan s'havia casat amb Josep Feixes Gabarró. A la sala del mas Torreblanca, davant de la porta de l'alcova principal, es pot veure una rajola de terra que porta inscrit el nom de la Margarida i la data 1858. Cinc dies després de fer testament, el Ramon va morir. En l'inventari que es va encarregar després de l'òbit es va valorar la finca en 19.900 pessetes.

L'Isidre Oller Capsada va casar-se el 1867 amb Teresa Pla Xipell (1838-1894), de Sant Martí de Torruella. El dot va ser de 533 escuts. Un escut era una moneda que tenia el pes de plata de mig duro. L'aixovar era força complet:

«...dos comodas, cinco vestidos, uno de seda, dos de orleans y dos de indiana, diez y ocho camisas de lino, seis de tela, dos sabanas de lino, dos almohadas con sus fundas, una colcha de lana, una docena de servilletas, cuatro mantelles de 24 palmos y dos capuchas de paño»

El 1876 va passar una desgràcia a Torreblanca; un mosso que es deia Josep Soler i era d'Alinyà, va baixar a escurar una tina i va morir asfixiat. La causa de l'accident deuria ser la presència de biòxid de carboni, un gas que es genera en la fermentació del most, i que té tendència a acumular-se al fons dels recipients, perquè és més dens que l'aire.

Seguint la tradició familiar, l'Isidre també va tenir tractes amb els advocats i els jutges, i en va sortir escaldat. Tot va començar el maig de 1894 amb un conflicte amb el seu veí Moncunill a causa d'un problema de termes i rases. Uns treballadors del Torreblanca van cavar una rasa al llarg de la línia que separava les dues propietats, des de dalt de la muntanya fins a la carretera, la qual acció va provocar que l'aigua de la pluja entrés dins de la propietat Monconill. La part perjudicada va intentar-ho arreglar primer amb bones paraules, apel·lant a l'harmonia entre bons veïns. Li va escriure una nota demanant que rectificués: "sabrá muy bien el refrán que dice, lo que no quieras para ti no lo quieras para otro". No es va resoldre el problema, i el gener de 1895 el cas va passar al Jutjat de Fonollosa, i després, al de Manresa. L'abril de 1896, per aturar un procés que tenia perdut, l'Isidre va acceptar omplir la rasa i fer-ne una de nova dos metres més lluny, pagar les costes judicials, i les factures dels advocats d'una i altra part.

Per aquest motiu, i segurament a causa del flagell de la pesta dels raïms, l'Isidre Oller va passar per dificultats econòmiques i es va veure obligat a vendre, una mesura extrema per a qualsevol pagès. El 1903 va vendre's un tros de 35 quarteres a l'amo de Monconill. El Manuel Moncunill Parellada n'hi va pagar 2.130 pessetes i li va concedir el dret de pas per connectar la casa amb el camí carreter que anava del Molí de Boixeda a Sant Joan. Aquesta primitiva carretera permetia el pas d'un carro i va ser acabada el 1882. L'estiu de 1900 va vendre's 2.750 càrregues de llenya de la seva obaga a dos llenyataires de Santpedor. El preu per càrrega era de 3 rals i $\frac{3}{4}$, o sigui, 94 cèntims de pesseta.

L'Isidre i la Teresa van tenir tres fills, tots nois, dits Tomàs, Ramon i Josep. Els dos primers van ser pagesos, en canvi, el Josep no es va quedar a casa, sinó que va anar a la ciutat de Barcelona a treballar de fuster.

Quan el pare va fer testament el 1901, va nomenar hereu el Tomàs, va deixar al segon els drets de la vinya del Canamà i de l'olivar anomenat la Vinya del Joan Mas, i al Josep li va deixar 750 pessetes. Anteriorment el pare ja havia donat al Josep 1.500 pessetes, una petita fortuna, per redimir-lo d'anar al servei. Qui va haver d'anar al servei va ser el Ramon, el qual, a més, va formar part del regiment Cantàbria que es va embarcar el 1897 cap a Cuba. Allà les va passar negres, però va tornar a casa sa i estalvi.

El Tomàs va prendre possessió del mas quan va morir el pare el 1914. Ja feia anys que era un home casat i afillat. S'havia casat el 1896 amb Rosa Morera Ferrer (1874-1951), de Sant Mateu. Van tenir dos nois i cinc noies, anomenats Ramon, Isidre, Àngela, Maria, Conxita, Pilar i Martina. El 1927, el Tomàs va fer fer obres per tal d'ampliar la capacitat d'emmagatzematge del celler; va fer fer una tina de rajoles d'una capacitat de 60 càrregues. El celler ja comptava amb una altra tina més vella de 40 càrregues, dues bótes congrenyades de 16 i 20 càrregues, i una bóta vertical de cèrcols de ferro de 16 càrregues. La casa comptava amb el seu propi molí d'oli i una grossa pica per guardar l'apreciat líquid. Una de les filles, la Conxita, va protagonitzar una història digna d'una novel·la d'amor. Es va enamorar d'un

xicot de Sant Vicenç, dit Joan Planell, el qual treballava al bosc de la casa fent d'escorsaire. El pare no va veure amb bons ulls un enllaç de la seva filla amb un pretendent tan pobre, i va prohibir-ho taxativament. Un dia, la Conxita va fugir de casa amb un farcell de roba i va anar a amagar-se a la Bauma de la Teixonera, on la va passar a recollir el Joan, per fugir a Manresa, on es van casar en secret.

Un dia d'estiu de 1917, el futur hereu Ramon va baixar després de dinar a banyar-se en un toll de la riera de Fals. O a causa d'un tall de digestió o a conseqüència d'un xuclador de la riera, el cert és que el dissortat jove va morir ofegat. Comptava 18 anys, i en morir ell, va passar el dret de primogenitura al seu germà Isidre Oller Morera (1902-1975). Les desgràcies no es van aturar aquí. El Tomàs Oller va ser una de les víctimes de la bogeria del juliol de 1936. En tornant del camp amb un carro carregat de garbes, va rebre un tret mortal d'uns desconeguts. La casa va patir, a més, escorcolls de part d'escamots de milicians. La situació és va normalitzar a la fi de la guerra, i llavors l'Isidre, que ja tenia 36 anys, va contreure matrimoni amb Carme Viladoms Grau (1915-1999), de 24 anys, procedent de la casa dita cal Cap Xic, de Sant Martí de Torruella. La núvia va aportar com a dot, un armari, una màquina de cosir, i roba, valorat entre tot en 2.000 pessetes. Van tenir dos fills, l'Assuncion i el Josep, l'actual propietari.

Els darrers anys, l'antic mas Torreblanca ha sofert les transformacions que han afectat la majoria de les nostres cases de pagès. Els nombrosos parciers han abandonat les vinyes, que s'han reconvertit en sembrats o se les ha menjat el bosc. Les deu tines que s'arreglaven en un costat de la casa van esdevenir inútils i un bon dia el propietari actual les va fer enderrocar per guanyar espai. Un molí d'oli o trull que va estar actiu fins l'any 1948 també ha desaparegut. Així mateix el forn d'obra que servia per coure les rajoles i teules necessàries per les obres i ampliacions de la casa. L'edifici també ha canviat de fesomia; l'elegant portal principal, amb el seu arc de dovelles, queda amagat per un cobert per guardar la maquinària que s'ha adossat a la casa. Queden però, a l'interior elements que recorden la seva història; una imatge antiga de la Mare de Déu, una llinda en una habitació que dona a la sala, datada el 1777, una mostra d'una de les ampliacions de l'edifici, i un forn de pa en perfecte estat de conservació.

Forn de pa de Torreblanca